

Begrebsliste til Videnskabsteori

Kapitel 1

Industrisamfund: samfund, hvis velstand beror på masseproduktion af industriprodukter.

Videnssamfund: samfund, hvis velstand beror på højtuddannede medarbejderes udvikling af tjenesteydelser og højteknologiske produkter.

Videnskabsteori: den systematiske undersøgelse af, hvordan videnskabelig viden frembringes, begrundes og anvendes i samfundet.

Kapitel 2

Empirisme: den filosofiske retning, der hævder, at al viden opnås gennem sanseerfaring. Mennesket har ingen medfødte ideer, og videnskabens observationer går forud for og er uafhængige af teorier

Induktion: den metodeforståelse at videnskabelige teorier er sammenfatningen af en mængde enkeltobservationer, og intet andet. Erkendelsen begynder i observationen, og enhver teori må kunne føres tilbage til sansedata.

Rationalisme: den filosofiske retning, der hævder, at sand viden ikke opnås gennem sanserne, men gennem fornuften. Menneskene må derfor være født med visse ideer, fx med anlæg for logisk tænkning

Deduktion: for de klassiske rationalister er deduktion den videnskabelige metodeforståelse, at sikker viden nås gennem logiske slutninger fra ubestridelige grundantagelser. Deduktion er således en måde at opnå viden på, som ikke nødvendigvis kræver observationer af virkeligheden. Et eksempel er matematikkens slutninger fra aksiomer til teoremer.

Eksempel på deduktiv slutning i logikken:

Præmis 1: alle mennesker er dødelige

Præmis 2: Peter er et menneske

Konklusion: Peter er dødelig.

Hvis præmisserne er sande er konklusionen det også. Det er en logisk nødvendighed. Der er med andre ord tale om en sandhed, vi kan være sikre på, selvom den ikke er baseret på empiri.

Positivism: videnskabsteoretisk retning, der bygger på den klassiske empirisme. Videnskabelig erkendelse opnås gennem den systematiske indsamling af empiriske data. Og kun teorier, der er afledt af sådanne data, er videnskabelige.

Symptomallæsning: Althussers tekstlæsningsstrategi, som går ud på at behandle tekstens små selvmodsigelser eller uklarheder som symptomer på dens fortrængning af samfundets grundlæggende konflikter. Når denne fortrængning er blevet afdækket, kan teksten rekonstrueres, så dens tidligere modsætninger undgås.

Kapitel 8

Sprogspil: Wittgensteins udtryk for de to forskellige sproglige anvendelsessammenhænge, der giver mening til ord og sætninger. At flirte med sin medstuderende er ét sprogspil, at argumentere politisk et andet og small-talke til reception et helt tredje

Livsform: Vi former vores måde at leve på gennem de sprogpil, vi indgår i. Resultatet er forskellige livsformer.

Sprogets metaforicitet: Ifølge socialkonstruktivisterne er sproget metaforisk, fordi det ikke spejler verden, men udtrykker noget andet end verden, som den er "i sig selv".

Identitetspolitik: Forsøget på at forbedre undertrykte samfundsgrupperes vilkår ved at problematisere den måde, hvorpå undertrykkelsen reproduceres i vores måde at tale om disse grupper på.

Felt: Bourdieus begreb for de forskellige sociale systemer i samfundet (fx videnskab og politik), der bl.a. er kendetegnet ved forskellige former for symbolsk kapital

Symbolsk kapital: Det der giver anerkendelse, respekt og dermed social status på de enkelte felter. I politik er det magt, i videnskaben fx en doktorgrad.

Habitus: Den ureflekterede kropslige viden om feltets normer, værdier, omgangsformer og praksisser, der gør os i stand til at indgå i feltet.

Den dobbelte objektivisering: Forskerne objektiviserer samfundet i deres forsøg på at forstå det. De bør imidlertid samtidig gøre deres egen sociale og personlige baggrund til objekt for undersøgelser for at gøre sig klart, hvordan denne baggrund påvirker deres arbejde. Kun dermed kan de undgå at blive styret af deres fordomme.

Kapitel 9

Endnu en opsamling på de vigtigste begreber som er nævnt for oven.

Kapitel 10

Sociale kendsgerninger: Er ifølge Durkheim handlingsmønstre og konvektioner i samfundet, som udøver tvang over for individerne, men eksisterer uafhængigt af ethvert individ.